

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

**РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ**

Тернопіль 2025

Методичні рекомендації щодо створення безпечного освітнього середовища у закладі освіти укладені на допомогу керівникам закладів освіти

Укладачі:

Михальчук Г.В., завідувач навчально-консультаційного пункту м. Бережани НМЦ ЦЗ та БЖД Тернопільської області;

Сагайдак Л. Д., завідувач обласного методичного кабінету (БЖДН) НМЦ ЦЗ та БЖД Тернопільської області;

Бабій О.М., методист обласного методичного кабінету (БЖДН) НМЦ ЦЗ та БЖД Тернопільської області;

Даценко М.М., консультант Тернопільського комунального методичного центру науково-освітніх інновацій та моніторингу

Рецензенти:

Григорович Ю.П., начальник НМЦ ЦЗ та БЖД Тернопільської області;

Носко О.О., методист КУТОР „Центр аналітично-методичного та матеріально-технічного забезпечення розвитку освітніх закладів області”

Затверджено на засіданні методичної комісії
НМЦ ЦЗ та БЖД Тернопільської області
Протокол № 07 від 22 вересня 2025 року

ЗМІСТ	
ВСТУП	5
Додатки	7
I. Алгоритми дій у випадку оголошення сигналу «Увага всім!» «Повітряна тривога»	7
Алгоритм дій чергового адміністратора під час сигналу «Увага всім!» «Повітряна тривога»	7
Алгоритм дій класного керівника, вчителя під час оголошення сигналу «Увага всім!» «Повітряна тривога»	7
Алгоритм дій посадової особи, відповідальної за обслуговування захисної споруди (ПРУ, найпростіше укриття) під час сигналу «Повітряна тривога»	8
Алгоритм дій обслуговуючого персоналу під час сигналу «Повітряна тривога»	9
Алгоритм дій водія шкільного автобуса та вихователя із довозу під час сигналу «Увага всім!» «Повітряна тривога»	9
Алгоритм дій машиніста (кочегара) котельні під час сигналу «Увага всім!» «Повітряна тривога»	9
Алгоритм дій під час онлайн-уроків учня під час сигналу «Повітряна тривога»	10
Алгоритм дій для учнів 1-4 класів під час сигналу «Повітряна тривога»	10
Пам'ятка для батьків щодо дій за сигналом «Повітряна тривога»	10
Алгоритм дій перебування у ПРУ, найпростішому укритті під час «Повітряної тривоги»	11
Пам'ятка для адміністрації закладу освіти щодо організації евакуації до захисної споруди(ПРУ, найпростіше укриття) у закладі	11
II. Алгоритми дій під час сигналу «Пожежна небезпека»	14
Алгоритм дій під час сигналу «Пожежна небезпека»	14
Алгоритм дій керівника закладу освіти під час сигналу «Пожежна небезпека»	14
Пам'ятка порятунку потерпілих в закладі освіти під час сигналу «Пожежна небезпека»	16
Алгоритм дій при сигналі «Пожежна небезпека» для учнів під час занять	17
Алгоритм дій при сигналі «Пожежна небезпека» для учнів. Якщо поруч немає дорослого	17
Алгоритм дій при сигналі «Пожежна небезпека» для учнів, якщо пожежа в коридорі і поруч немає дорослого	17
III. Алгоритми дій під час сигналу «Мінна небезпека»	19
Алгоритм дій учня під час знаходження вибухонебезпечного предмета	19
Алгоритм дій працівника під час виявлення вибухонебезпечного предмета	19
IV. Алгоритми дій під час сигналу «Евакуація»	21
Алгоритм дій учня щодо дій під час евакуації з будівлі школи	21

Алгоритм дій вчителя щодо дій під час евакуації зі будівлі школи	21
V. Алгоритми дій під час виникнення соціальних надзвичайних ситуацій	23
Алгоритм дій в разі терористичного акту, перестрілки, захоплення транспорту	23
Алгоритм дій під час перестрілки	23
Алгоритм дій у випадку захоплення літака (автобуса)	23
Алгоритм дій якщо ви стали жертвою телефонного терориста	24
VI. Алгоритм дій при надзвичайних ситуаціях техногенного характеру	25
Дії у випадку загрози виникнення хімічної небезпеки	25
Надання першої допомоги при ураженні небезпечно хімічною речовиною (НХР)	25
Пам'ятка надання першої допомоги при ураженні небезпечно хімічною речовиною (НХР)	25
Пам'ятка «Обережно - ртуть»	26
Пам'ятка «Алгоритм дій під час грози»	28
Алгоритм дій при кульовій блискавці під час грози	29
Пам'ятка «Як не отруїтись чадним газом»	29
Пам'ятка «Ураження електричним струмом. Як уникнути небезпеки?»	30
Пам'ятка «Як заздалегідь підготуватися до можливого відключення електропостачання»	34
Памятка «Заходи безпеки під час користування резервними джерелами електропостачання (зарядні станції, повербанки тощо)»	35
Пам'ятка «Заходи безпеки під час використання бензинових та дизельних генераторів»	36
Алгоритм протидії негативних безпекових явищ в освітньому середовищі закладу освіти	38
Алгоритми дій під час виявлення випадків БУЛІНГУ (цькування) у закладі освіти	38
Перелік нормативно-правових актів	42

ВСТУП

На сьогодні, коли Україна перебуває в стані війни, а від терористичних атак не застрахований жодний заклад освіти, коли в умовах змін клімату набувають масштабів та частота виникнення природних катаклізмів, практичні навички кожного працівника, здобувача освіти правильно діяти в екстремальних ситуаціях є запорукою збереження життя й здоров'я.

Зкладами освіти реалізуються державні вимоги щодо створення безпечного освітнього середовища, створення класів безпеки, забезпечення належного стану цивільного захисту та безпеки життєдіяльності освітньої галузі.

На нашу думку сьогодні суспільству є потреба визначитись: Або ми готуємо дітей до життя, або - до іспитів. Ми пропонуємо перше!

Безпечне освітнє середовище – це не формальність, а необхідна умова навчання. В цілому керівники закладів освіти, посадові особи з питань цивільного захисту та педагогічні працівники у своїй діяльності, особливу увагу звертають на планування, організацію та здійснення заходів у сфері цивільного захисту, системно проводять роботу з питань удосконалення підходів щодо формування у дітей, здобувачів освіти та працівників ключових компетентностей для життя, орієнтованих на сучасні знання та практичні навички з питань цивільного захисту, безпеки життєдіяльності та дій у надзвичайних ситуаціях, а саме:

- створення безпечного освітнього середовища у закладах освіти в умовах воєнного стану;

- відпрацювання алгоритму дій працівників та учнів під час евакуації;

- організації системи зв'язку та оповіщення, взаємодії, інформування учасників освітнього процесу у випадку загрози та виникнення надзвичайної ситуації;

- планування та організації евакуаційних заходів, облаштування запасних виходів;

- облаштування та утримання в готовності до застосування захисних споруд цивільного захисту, захист учасників освітнього процесу від несприятливих побутових умов;

- тренування учасників освітнього процесу діям у надзвичайних ситуаціях. особливо у випадках порушення умов життєзабезпечення, оголошення сигналу «Увага всім!» «Повітряна тривога»;

- дотримання правил поведінки при виявленні вибухонебезпечних та незнайомих предметів;

- виконання вимог техногенної та пожежної безпеки;

- проведення інформаційно-просвітницької роботи з питань ЦЗ та БЖД.

Дані рекомендації щодо створення безпечного освітнього середовища розроблено за рекомендаціями Державної служби якості освіти України, ДСНС України.

Алгоритми дій відповідають загальним рекомендаціям ДСНС України щодо безпекових питань.

Рекомендовано, щоб вони були у кожного вчителя, затверджені керівником та підписом про ознайомлення педагогічного працівника.

Не шукаємо універсального рішення, так як кожен заклад, керується особливостями свого розміщення, характеристиками та архітектурними особливостями будівлі, а разом з тим – ресурсами, формами організації освітнього процесу тощо.

До розробки Алгоритмів дій варто залучати педагогів. Це дозволить сформувати спільне бачення та прийняття напрацьованих процедур.

Формулювання текстів в Алгоритмах дій, із розрахунку на сприйняття їх здобувачами освіти, використовувати лаконічні та чіткі речення: для прикладу - “Візьми свій наплічник”.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Алгоритм дій чергового адміністратора під час сигналу «Увага всім!» «Повітряна тривога»

1. До початку навчальних занять:
провести навчання працівників щодо дій у разі сповіщення про повітряну тривогу.
2. Досконало знати кабінети, закріплені за класом.
3. Досконало знати маршрут та напрямок руху кожного класу, місце в захисній споруді для кожного класу, працівника.
4. Провести оперативну нараду з присутніми працівниками. У разі необхідності провести заміну чергових працівників.
5. Обійти кабінети. Проаналізувати стан відвідування учнями уроків .
6. У разі оголошення сигналу **«Увага всім!» «Повітряна тривога»** - вмикати наявну систему оповіщення закладу освіти.
7. Координувати (організовує та контролює) хід евакуації до укриття. Перевіряє приміщення.
8. Після евакуації учнів і працівників проходить в укриття.
9. Після завершення Повітряної тривоги
10. Повідомити учнів і працівників про відбій сигналу **«Увага всім!» «Повітряна тривога»**.
11. Організовує та контролює перехід до навчальних кабінетів.

Додаток 2

Алгоритм дій класного керівника, вчителя під час оголошення сигналу «Увага всім!» «Повітряна тривога».

1. Взяти участь у тренуванні щодо дій у разі сповіщення про «Повітряну тривогу».
2. Вміти виконувати заходи з інструкції, які передбачені на випадок отримання сигналу.
3. Досконало знати кабінети, закріплені за класом.
4. Досконало знати маршрут та напрямок руху кожного класу, місце в захисній споруді для кожного класу, працівника.
5. Заздалегідь ознайомитися із порядком евакуації із приміщень будівлі закладу, маршрутом руху до укриття, визначеним місцем в укритті для розташування класу (групи дітей).
6. Провести з учнями тренування щодо шикування біля виходу з класу, самоорганізації у випадку коли учень залишився поза класною кімнатою.

7. Показати учням своє місце в захисній споруді, яке самостійно не змінюється.

8. Перед початком занять мати інформацію про кількість присутніх на уроці.

9. Зустрічати учнів біля кабінету (класу). Проаналізувати стан присутності учнів на уроці.

10. У разі оголошення сигналу «Увага всім!» «Повітряна тривога»: довести здобувачам освіти та працівникам закладу інформацію щодо загрози виникнення або виникнення надзвичайної ситуації, зупинити урок, вимкнути усе обладнання.

11. Нагадати учням про головну мету та правила евакуації: не говорити, не бігти, не штовхатися, не повертатися назад до класу.

12. Взяти з собою класний журнал, свої особисті речі, очолити групу дітей.

13. Сповістити батьків про переміщення дітей до укриття.

14. Учнів потрібно швидко вивести з класу двома організованими колонами і визначеним маршрутом рушити разом з ними в захисну споруду.

15. Учні або цілі класи, які перебували на подвір'ї школи, під час сигналу тривоги повинні рухатися під наглядом чергового вчителя до укриття.

16. В самому укритті проконтролювати, щоб учні швидко та обережно зайняли свої місця. Після того, як усі учні займуть свої місця, перевірити, чи всі на місці.

17. Під час перебування в укритті заспокоювати дітей та всіх, хто перебуває у споруді.

18. Після завершення Повітряної тривоги - організувати повернення учасників освітнього процесу до запланованих заходів, попередити батьків про повернення. Після завершення уроків - організувати вихід учнів зі школи.

Додаток 3

Алгоритм дій посадової особи, відповідальної за обслуговування захисної споруди (ПРУ, найпростіше укриття) під час сигналу «Повітряна тривога»

1. Вміти виконувати заходи з інструкції, які передбачені на випадок отримання сигналу «Увага всім!» «Повітряна тривога».

2. Досконало знати маршрут та напрямок руху кожного класу, місце в захисній споруді (ПРУ, найпростіше укриття) для кожного класу, працівника.

3. Забезпечувати безперешкодний доступ до укриття цілодобово.

4. Обійти укриття. Перевірити наявність засобів пожежогасіння, дезінфікуючих засобів, води, продуктів харчування, стан електрогосподарства, вентиляції

5. Координувати (організовує та контролює) хід евакуації до ПРУ, укриття, розміщення в них учасників освітнього процесу відповідно до зонування.

6. Після відбою «Повітряної тривоги» повідомити учасників освітнього процесу та працівників про вихід із укриття.

7. Координувати вихід до навчальних класів.

Додаток 4

Алгоритм дій обслуговуючого персоналу під час сигналу «Повітряна тривога»

1. Досконало знати маршрут евакуації, інструкцію дій під час «Повітряної тривоги», з охорони праці, з пожежної безпеки, своє місце в захисній споруд (ПРУ, найпростіше укриття).

2. У разі отримання сигналу «**Увага всім!**» «Повітряна тривога» припинити виконання функціональних обов'язків.

3. Вимкнути електроприлади (за потреби), сховати інвентар.

4. Перейти до укриття.

5. Після відбою «Повітряної тривоги» вийти з укриття.

6. Продовжити виконання функціональних обов'язків.

Додаток 5

Алгоритм дій водія шкільного автобуса та вихователя із довозу під час сигналу «Увага всім!» «Повітряна тривога»

1. Вихователь по довозу слідкує за картою повітряних тривог.

2. У разі оголошення даного сигналу Водій шкільного автобуса зобов'язаний зупинити транспортний засіб у безпечному місці (на узбіччі дороги).

3. Вихователь із довозу попереджає керівника закладу освіти про вимушену зупинку.

4. Вихователь із довозу зобов'язаний поінформувати учнів про отриманий сигнал.

5. Вихователь із довозу повинен вивести учнів з транспортного засобу, у разі присутності в автобусі дітей з особливими освітніми потребам, забезпечити безпосередньо їх евакуацію (супроводжувати їх).

6. Якщо захисної споруди поблизу немає, сховатися за бетонними плитами, бордюром, лягти у заглибленнях землі, згрупуватися та закрити голову руками.

7. Водій, після відбою «Повітряної тривоги» продовжує рух автобуса.

8. Вихователь із довозу повинен забезпечити організацію заходів щодо підтримання задовільного психологічного стану дітей.

Додаток 6

Алгоритм дій машиніста (кочегара) котельні під час сигналу «Увага всім!» «Повітряна тривога»

1. Досконало знати маршрут евакуації, інструкцію дій під час Повітряної тривоги, з охорони праці, з пожежної безпеки, місце в захисній споруді.
2. Здійснити заходи щодо зупинки котла.
3. Припинити виконання функціональних обов'язків.
4. Вимкнути електроприлади (при необхідності), сховати інвентар.
5. Перейти до ПРУ, укриття.
6. Після завершення «Повітряної тривоги» вийти з укриття.
7. Продовжити виконання функціональних обов'язків.

Додаток 7

Алгоритм дій під час онлайн-уроків учня під час сигналу «Повітряна тривога»

1. Якщо почули сигнал «Увага всім!» «Повітряна тривога» – не нехуйте.
2. Вийдіть з онлайн-уроку.
3. Вимкніть комп'ютер з мережі.
4. Пройдіть в безпечне місце, яке встановлене за правилами вашої сім'ї.
5. Візьміть наплічник безпеки в укриття.
6. У разі неможливості спуститися в укриття, дотримуйтеся правила «двох стін».
7. Закрийте дихальні шляхи щільно згорнутим предметом одягу, якщо чуєш запах диму.
8. Не панікуйте. Не хвилюйтесь. Будь уважними. Все буде добре.
9. Після відбою «Повітряної тривоги» доєднайтесь до занять за розкладом.

Додаток 8

Алгоритм дій для учнів 1-4 класів під час сигналу «Повітряна тривога»

1. Не панікуйте!
2. Спокійно візьміть «наплічник безпеки» і верхній одяг. Шикуйтеся у ланцюжок
3. Уважно слухайте та виконуйте вказівки вчителя.
4. Спокійно рухайтеся у безпечне місце, укриття.
5. Не біжіть, не штовхайтесь. Увесь час намагайтесь триматися свого класу, учителя.
6. Якщо ви загубилися, підійдіть до найближчої дорослої людини, повідомте з якого ви класу, ваше прізвище та ім'я.
7. В ПРУ, укритті поведіться спокійно, слухайте вказівки вчителя.
8. Після відбою «Повітряної тривоги» спокійно шикуйтеся у ланцюжок і рухайтеся до виходу.

Додаток 9

Пам'ятка для батьків щодо дій за сигналом «Повітряна тривога»

1. Нести відповідальність за переміщення дитини до школи та зі школи.
2. Ознайомити дитину з маршрутом руху і можливим місцем укриття під час шляху до дому.
3. Повідомити класного керівника у письмовій формі, чи передбачається, що дитину будуть забирати батьки/піклувальники після занять, чи дитина буде діставатися додому самостійно.
4. Попередити дитину про безумовне виконання та дотримання всіх вказівок педагогів.
5. Дати дитині в школу пляшку питної води, сухий пайок.
6. Забезпечити дитину запискою (в кишені або нашивку на одязі) з інформацією (П.І.Б, домашня адреса, вік, П.І.П. батьків, контактні телефони).
7. Бути на постійному зв'язку з класним керівником під час освітнього процесу.

Додаток 10

Алгоритм дій перебування у ПРУ, найпростішому укритті під час «Повітряної тривоги»

Пам'ятка

для адміністрації закладу освіти щодо організації евакуації до захисної споруди(ПРУ, найпростіше укриття) у закладі

Під час оголошення сигналу «Повітряна тривога» важливо, щоб евакуація людей на території закладу освіти відбувалася швидко, ефективно, відповідно до протоколів і затверджених Планів дій у даному населеному пункті. Для цього необхідно заздалегідь подбати про технічні та організаційні деталі, а також комунікацію між працівниками, учнями та батьками.

Облаштування укриття та сигнал сповіщення

1. Повідомте учасників освітнього процесу про місце розташування укриття у закладі або неподалік (до 100 метрів). Подбайте, щоб у кожному приміщенні був видимий План евакуації та вказівники, за якими легко орієнтуватися у разі небезпеки.
2. Біля входних дверей до тимчасового укриття слід розмістити табличку розміром 50x60 см із написом «Місце для УКРИТТЯ». На ній необхідно зазначати адресу споруди, її балансоутримувача та місце зберігання ключів.
3. Більше інформації про облаштування ПРУ, укриття можна знайти на сайті osvitanow.org ®
4. Варто заздалегідь визначити канал сповіщення, на який ви орієнтуєтесь в разі небезпеки: сигнал сирени, повідомлення в мобільному застосунку тощо. Правила евакуації стосуються всіх, хто під час «Повітряної тривоги» перебуває на території закладу. osvitanow.org

5. Визначте відповідальну за подання сигналу у закладі освіти особу (охорона, адміністрація, технічний персонал). Сповіщення повинно бути швидким і зрозумілим.

6. Сигнал «Повітряної тривоги» у закладі має відрізнятися від сигналу про пожежну небезпеку та інших сповіщень.

7. Важливо визначити, в яких ситуаціях вчителі діють самостійно, а в яких потрібне узгодження з адміністрацією.

Взаємодія з учителями

1. Створіть План евакуації людей та майна із будівлі таким чином, щоб великі потоки учнів не перетиналися в коридорах і не створювали хаосу.

2. Складіть графік постійного чергування технічного чи педагогічного персоналу: важливо відстежувати чи не залишилися діти у вбиральнях, на подвір'ї тощо. Розробіть алгоритм швидкої перевірки, щоб чергування не завадило евакуації працівників школи.

3. Залучайте вільних від уроків педагогів та інший персонал (бібліотекарів, бухгалтерів) до допомоги (наприклад, початковим чи інклюзивним класам).

4. Організуйте розміщення верхнього одягу учнів так, щоб у холодну пору року діти могли швидко взяти його та прямувати до укриття.

5. Подбайте, щоб у кожного вчителя був електронний та/чи паперовий журнал, а також додаткова інформація про учнів: контакти батьків чи опікунів, дані про особливості здоров'я.

6. Заздалегідь визначте, хто саме є відповідальним за учнів в укритті: педагоги, які відвели їх до сховища, класні керівники тощо.

7. Розробіть графік чергування педагогів таким чином, щоб із дітьми в будь-який час були ті, хто відведе їх до укриття. Не забудьте, що чергові вчителі мають бути присутні у школі не лише після уроків, але й перед ним, для учнів, які приходять до школи заздалегідь.

8. Продумайте План дій у разі неприбуття дитини до ПРУ, укриття. Заздалегідь проведіть виховні розмови про особисту відповідальність учнів за власну евакуацію.

9. Узгодьте правила поведінки в ПРУ, укритті з колегами, персоналом, дітьми та батьками. не повинні чекати підтвердження, а мусять діяти за заздалегідь визначеним і відпрацьованим алгоритмом.

8. Якщо заклад не має ПРУ, укриття, здатного вмістити всіх здобувачів освіти, педагогів і працівників, навчання необхідно організувати позмінно у змішаному форматі: у певні дні частина учнів навчатиметься очно, а інші — дистанційно (і навпаки). Також можна організувати позмінне навчання.

9. Проводьте тренування з евакуації учасників освітнього процесу та працівників для відпрацювання алгоритму дій.

Взаємодія з батьками

1. Перед початком навчального року повідомте батьків про безпекові правила школи у зручний спосіб: розсилкою, під час особистих зустрічей тощо. Переконайтеся, що батьки зрозуміли та приймають правила.

2. Створіть список найпоширеніших запитань і відповідей щодо алгоритму поведінки під час сигналу «Повітряна тривога». Такий документ не раз стане у пригоді під час комунікації з батьками та учнями.

3. Перевірте контактну інформацію батьків та опікунів, переконайтеся, що список актуальний і повний.

4. Створіть загальний канал для інформування батьків про ситуацію у школі (наприклад групу у Viber чи Telegram). Це знизить рівень тривоги від невизначеності та розвантажить педагогів від дзвінків чи повідомлень схвильованих батьків.

5. Переконайтеся, що масова розсилка синхронізована, та всі батьки отримують повідомлення про безпеку дітей під час кожної повітряної тривоги.

6. Заохочуйте батьків до взаємоповаги: попросіть під час повітряної тривоги не турбувати вчителів без нагальної потреби. Нагадайте, що в цей час педагоги дбають про безпеку та комфорт дітей.

7. Приділіть окрему увагу батькам дітей з особливими освітніми потребами. Домовтеся про додаткові канали комунікації, переконайтеся, що маєте всю необхідну інформацію про стан здоров'я дитини.

8. Запровадьте правило, згідно з яким батьки, що опиняються у школі під час оголошення «Повітряної тривоги», теж спускаються в ПРУ, укриття. Якщо площа сховища замала, домовтеся з локацією суб'єктів господарювання поруч.

Взаємодія з дітьми

1. Ознайомте школярів заздалегідь із місцем розташування ПРУ, укриття, а також правилами поведінки під час евакуації.

2. Проведіть навчальне тренування. Здобувачі освіти мають навчитися виконувати заходи з Плану реагування на надзвичайні ситуації або Інструкції щодо дій при загрозі або виникненні надзвичайних ситуацій закладу освіти, передбачені на випадок небезпеки.

3. Будьте уважними до дітей, які потребують особливої психологічної підтримки. За можливості забезпечте таким дітям допомогу фахівців в ПРУ, укритті чи після закінчення «Повітряної тривоги». Звертайте увагу на прояви стресу в учнів. Корисні матеріали доступні на osvitanow.org.

4. Разом із батьками, чиї діти мають особливі потреби, розробіть мінімальний пакет стандартів для таких учнів. Так, у школі та ПРУ, укритті мають бути необхідні медикаменти чи інші засоби, за необхідності дітям має надаватися допомога окремих супроводжувачів, під час тривоги має відбуватися додаткова комунікація з батьками тощо.

II. Алгоритми дій під час сигналу «Пожежна небезпека»

Додаток 2.1

Алгоритм дій під час сигналу «Пожежна небезпека»

1. Залишайтеся спокійним.
2. Зосередьтеся на діях, які потрібно виконати для виходу з небезпечної зони.
3. негайно наберіть номер пожежно-рятувальної служби **101 (112)** та повідомте про виникнення пожежі. Надайте точну адресу та опис ситуації.
4. Оцініть ризики та визначте шляхи виходу.
5. Користуйтеся доступними засобами індивідуального захисту. Використовуйте наявні первинні засоби гасіння пожежі.
6. Пересувайтеся поповзом, або пригинаючись у задимленому приміщенні.
7. Не повертайтеся назад за особистими речами.
8. Відійдіть на безпечну відстань від будівлі та чекайте прибуття пожежно-рятувального підрозділу.
9. Співпрацюйте з екстреними службами.
10. Отримайте медичну допомогу.

Додаток 2.2

Алгоритм дій керівника закладу освіти під час сигналу «Пожежна небезпека»

1. Опрацювання нормативної бази з даної проблеми.
2. Створення безпечного середовища шляхом обладнання закладу необхідними засобами боротьби з вогнем і відповідним інструктажем, навчання відповідальних працівників.
3. Написання відповідних документів, які регулюють діяльність закладу з пожежної безпеки.
4. Окреслення аспектів превентивної роботи педагогічного колективу з дітьми.
5. Співпраця з органами самоврядування.
6. Обов'язки керівника навчального закладу у процесі своєї діяльності:
стежити за дотриманням вимог пожежної безпеки до утримання території, будівель, приміщень та споруд, евакуаційних шляхів і виходів, до приміщень різного призначення, що належать до системи освіти України;

забезпечує технічне обслуговування, справний стан і постійну готовність до використання систем протипожежної безпеки дотримання норм первинних засобів пожежогасіння;

бути відповідальним за пожежну безпеку в закладі (п. 5 розділу I);

визначати обов'язки посадових осіб щодо забезпечення пожежної безпеки (п. 1 розділу II);

призначати осіб, відповідальних за пожежну безпеку окремих будівель, споруд, приміщень, дільниць, технологічного та інженерного устаткування, а також за утримання й експлуатацію засобів протипожежного захисту (п. 1 розділу II);

організовувати розроблення орієнтовного плану евакуації та порядку оповіщення учасників освітнього процесу про пожежу, затверджувати розроблені документи (п. 1 розділу II);

організовувати розроблення інструкції, що визначає дії працівників за евакуації, та затверджувати її (п. 1 розділу II)

визначати наказом чи інструкцією встановлення протипожежного режиму у закладі освіти (п. 2 розділу II);

визначати наказом порядок проходження працівниками навчання, інструктажів та перевірки знань з питань пожежної безпеки (п. 8 розділу IX);

обладнувати чи доручати обладнання будівлі закладу засобами оповіщення людей про пожежу (п. 12 розділу III) організовувати практичні тренування працівників - не рідше рази на 6 місяців;

контролювати дотримання протипожежного режиму всіма учасниками освітнього процесу (п. 4 розділу II);

перевіряти, чи в кожному приміщенні закладу розміщено таблички, де вказано прізвище відповідального за пожежну безпеку, номер телефону пожежно-рятувальної служби, а також інструкція з пожежної безпеки (п. 8 розділу III);

не допускати до роботи осіб, які не пройшли навчання, інструктаж з питань цивільного захисту, пожежної безпеки та дій у надзвичайних ситуаціях, перевірку знань з пожежної безпеки (п. 4 розділу II);

контролювати, щоб завжди були вільними дороги, проїзди та проходи до будівлі закладу, споруд, пожежних вододжерел, підступи до пожежного інвентарю, обладнання і засобів пожежогасіння, утримували їх справними, взимку очищали від снігу (п. 2 розділу III);

організовувати перед початком опалювального сезону огляд теплових мереж, котлів, калориферних установок та інших приладів опалювання (результати огляду фіксувати в спеціальному журналі з датою, прізвищем особи, яка його проводила, та її підписом) (п. 2 розділу IV);

забезпечувати технічне обслуговування, справність і постійну готовність до використання систем протипожежного водопостачання (п. 2 розділу VI);

організовувати навчання й перевірку знань з питань пожежної безпеки працівників (п. 1 розділу IX);

забезпечувати первинними засобами пожежогасіння всі будівлі та приміщення (п. 17 розділу III);

видає наступні накази:

Про призначення відповідальних осіб за дотримання пожежної безпеки і визначення кола їх обов'язків.(серпень - початок вересня)

Про дотримання правил протипожежного режиму працівниками закладу протягом освітнього процесу (початок вересня).

Про порядок проходження навчання і інструктажу з питань пожежної безпеки працівниками закладу (серпень-вересень)

Про призначення відповідальних за пожежну безпеку під час проведення зимових канікул (грудень).

Про заходи з охорони праці та пожежної безпеки під час проведення новорічних свят у школі (грудень).

Про підготовку та проведення тижня пожежної безпеки (березень).
Про заходи пожежної безпеки у весняно - літній період (березень).

долучається до розробки і затверджує:
інструкцію дій педагогічного персоналу та дитячого колективу під час виникнення пожежонебезпечної ситуації.

План евакуації людей та майна з будівлі на випадок пожежі.

Паспорт безпеки закладу, команду реагування, акти:

загального технічного огляду приміщень закладу з питань пожежної безпеки;

укомплектованості закладу внутрішніми пожежними кранами, вогнегасниками, автоматичною пожежною сигналізацією та стан їх технічного обслуговування;

перевірки стану евакуаційних шляхів;

перевірки стану оброблення горищ вогнестійкими речовинами.

Додаток 2.3

Пам'ятка при порятунку потерпілих в закладі освіти під час сигналу «Пожежна небезпека»

Чітко дотримуватись наступних правил:

перед тим, як увійти у приміщення, що горить, накрийтеся мокрою ковдрою, будь-яким одягом чи щільною тканиною;

двері в задимлене приміщення відкривайте обережно, щоб уникнути займання від великого притоку свіжого повітря;

у сильно задимленому приміщенні рухайтесь поповзом або пригинаючись;

для захисту від чадного газу необхідно дихати через зволожену тканину;

у першу чергу рятуйте дітей, інвалідів та старих людей;

виходьте із осередку пожежі в той бік, звідки віє вітер;

якщо на людині горить одяг, зваліть її на землю та швидко накиньте пальто, плащ або будь-яку ковдру чи покривало (бажано зволожену) і щільно притисніть до тіла, у разі необхідності викличте екстрену медичну допомогу 103;

якщо загорівся ваш одяг, падайте на землю і перевертайтеся, щоб збити полум'я, ні в якому разі не біжіть – це ще більше роздуває вогонь;

для гасіння пожежі використовуйте вогнегасники, пожежні гідранти, а також воду, пісок, землю, кошму, ковдри та інші засоби, пристосовані для гасіння вогню;

бензин, гас, органічні масла та розчинники, що загорілися, гасить тільки за допомогою пристосованих видів вогнегасників, засипайте піском або ґрунтом, а якщо осередок пожежі невеликий, накрийте його азбестовим чи брезентовим покривалом, зволоженою тканиною чи одягом;

якщо горить електричне обладнання або проводка, вимкніть рубильник, вимикач або електричні пробки, а потім починайте гасити вогонь.

Додаток 2.4

Алгоритм дій при сигналі «Пожежна небезпека» для учнів під час занять

1. Чітко виконуйте вказівки вчителя, який знаходиться поруч.
2. Не панікуйте!
3. Уважно слухайте оповіщення по школі і дій згідно з вказівками працівників школи.
4. Почувши сигнал тривоги, станьте біля парти і за вказівкою вчителя залишайте класну кімнату.
5. Під час евакуації не біжіть, не обганяйте інших, не штовхайтесь.
6. Допоможіть малюкам чи товаришам, якщо вони цього потребують.
7. Якщо відстали від свого класу, спокійно виходьте з дітьми іншого класу, а надворі приєднуйтеся до своїх однокласників і повідомте про свою присутність педагогу, що поруч.

Додаток 2.5

Алгоритм дій при сигналі «Пожежна небезпека» для учнів, якщо поруч немає дорослого

1. Не панікуйте!
2. Якщо можете вийти з класу через двері, рятуйтеся самі.
3. Не штовхайтесь, рухайтесь по один бік сходів - і допоможіть іншим;
4. У сильно задимленому приміщенні рухайся поповзом або пригинаючись;
5. Захистіть свої органи дихання шарфом, носовою хустинкою. При можливості – змочити їх;
6. Якщо вихід перекрито вогнем, але поряд є зовнішня пожежна драбина, скористайтесь нею;
7. Якщо драбини немає, а вихід з класу перекритий, рухайся у напрямі до вікна, станьте так, щоб вас було добре видно рятувальникам;
8. Під час пожежі не можна ховатися в глухі кути, під парти, шафи, у підсобні приміщення тощо;
9. Знайдіть можливість подати сигнали рятувальникам про своє місцезнаходження: кричи, стукай до труби, у вікно, телефонуй **101 (112)**.

Додаток 2.6

Алгоритм дій при сигналі «Пожежна небезпека» для учнів, коли пожежа в коридорі і поруч немає дорослого

1. Перш ніж визирнути в коридор, торкніться тильним боком долоні ручки вхідних дверей.
2. Якщо вона гаряча, не відчиняйте – там пожежа; ручка холодна – визирни в коридор.
3. Коли там вогонь або багато диму зачиніть двері.
4. Якщо диму небагато і він іде знизу, це означає, що пожежа – на нижніх поверхах.
5. Не спускайтесь вниз, зайти в клас, зачини двері, чекай на допомогу рятувальників.
6. Якщо неможливо залишити приміщення, а у вас є мобільний зв'язок, зателефонуйте за номером **101 (112)**.
7. Стояти слід у приміщенні з виходом до вікна.
8. Якщо пожежа сталася вище поверхом, спускайтесь вниз сходами, захистивши органи дихання.

III. Алгоритми дій під час сигналу « Мінна небезпека»

Додаток 3.1

Алгоритм дій учня під час знаходження вибухонебезпечного предмета

1. Ти побачив підозрілий, невідомий предмет.
2. Зупинись. Не підходь.
- 3.Негайно повідом дорослих, які викличуть рятувальників тел. - **101 (112)**, або поліцію тел. - **102**.
4. Перевір навколо себе, уважно роздивившись, ознаки наявності інших небезпечних предметів.
5. Не бери до рук. Не пересувай. Не розбирай, не кидай, не бий по ньому.
- 6.Обережно відійди назад.
7. Не розпалюй поряд багаття.
8. Не користуйся поряд мобільним телефоном.
10. Не принось додому.
11. Не піднімай розкидані на землі дитячі іграшки та гаджети- це можуть бути замасковані вибухові пристрої.
12. Дочекайся фахівців ДСНС чи працівників поліції.

Додаток 3.2

Алгоритм дій працівника під час виявлення вибухонебезпечного предмета

1.При виявленні підозрілого предмета на території закладу освіти:

- зупиніться, не чіпайте;
- зберігайте спокій, уникайте паніки;
- позначте місце виявлення вибухонебезпечного предмета;
- негайно повідомте адміністрацію закладу освіти;
- вжійте заходів щодо евакуації;

після прибуття представників правоохоронних органів вкажіть місце розташування підозрілого предмета, час і обставини виявлення. Опишіть зовнішній вигляд.

2.Заборонено:

наближатися до вибухонебезпечного предмета;
пересувати, брати до рук, розбирати, бити по ньому;
палити, користуватися запальничками, а також іншим джерелом відкритого вогню проводити будь які роботи біля знайденого предмета і предметами які можуть його утворювати;
користуватися радіоелектронними пристроями (мобільними телефонами, пультами дистанційного управління, сигналізацією);
залити предмет рідиною, засипати ґрунтом, намагатися чимось накрити чи здійснювати інші дії на нього (звукові, світлові, теплові, механічні)
допускати скупчення людей поряд із знайденим предметом;
приносити додому знайдений предмет;
зберігати та здавати на металобрухт;
брати в руки розкидані на землі дитячі іграшки та гаджети- це можуть бути замасковані вибухові пристрої.

IV. Алгоритми дій під час сигналу «Евакуація»

Додаток 4.1

Алгоритм дій учня щодо дій під час евакуації з будівлі школи

1. Ти почув (ла) повідомлення про евакуацію з будівлі школи.
2. Візьми необхідні речі, одяг.
3. Стеж за вказівками вчителя.
4. Не панікуй.
5. Не біжи.
6. Не говори.
7. Не штовхайся.
8. Не відставай.
9. Допоможи ближньому як той спіткнувся чи впав.
10. Не повертайся.
11. Прямуй разом з класом у визначене місце.
12. Закрий дихальні шляхи щільно згорнутим предметом одягу, якщо відчуваєш запах диму.
13. Якщо після прибуття на визначене місце ти помітив відсутність когось з однокласників, повідом вчителю.
14. Залишайся разом з усім класом. Нікуди не відлучайся.
15. Повертатись до школи можна лише з дозволу учителя.

Додаток 4.2

Алгоритм дій вчителя щодо дій під час евакуації зі будівлі школи

1. Ви побачили ознаки пожежі(горіння) чи знайшли невідомий підозрілий предмет – повідомте директора школи або його заступників.
2. Ви почули повідомлення про пожежу чи замінування закладу – негайно приступіть до організації евакуації дітей з будівлі:
 - зберіть учнів у класі та проведіть перекличку;
 - вдягніться, візьміть особисті речі та документи;

- уважно слухайте повідомлення адміністрації по гучномовцю, слідкуйте за повідомленнями у телефонних групах;
 - поясніть учням про необхідність зберігати спокій і дотримуватися тишини, нагадайте правила евакуації;
 - перевірте вимкнення та знеструмлення всіх технічних засобів освітлювальних приладів;
 - закрийте вікна і двері, ключ залишіть у замку.
3. Слідуйте до найближчого евакуаційного виходу.
 4. Спокійно, без паніки покидайте приміщення.
 5. Закрийте дихальні шляхи щільно згорнутим предметом одягу, якщо відчуваєш запах диму.
 6. Евакуація здійснюється до (вказати місце у закладі освіти _____)
 7. Після прибуття на місце, перевірте наявність усіх дітей за списком та повідомте адміністрацію кількість евакуйованих здобувачів освіти.
 8. Вразі наявності інформації про осіб, які залишились або могли залишитися у будівлі, повідомте про це адміністрацію, посадову особу пожежно-рятувального підрозділу, який прибув на гасіння пожежі.
 9. Залишайтеся з класом.
 10. Уважно слухайте та виконуйте вказівки адміністрації та працівників ДСНС.
 11. Пам'ятайте! З будівлі школи учнів евакуює той учитель, який вів урок, коли сталася надзвичайна ситуація.
 12. Якщо евакуація проводиться на перерві - йдіть до класу, де у вас за розкладом наступний урок і дійте відповідно до п. 2-10.

V. Алгоритми дій під час виникнення соціальних надзвичайних ситуацій

Додаток 5.1

Алгоритм дій в разі терористичного акту, перестрілки, захоплення транспорту

1. Не торкайте у вагоні поїзда, під'їзді або на вулиці нічийні пакети (сумки), не підпускайте до них інших. Повідомите про знахідку поліцію - **102**.
2. У присутності терористів не виказуйте своє невдоволення, утримайтеся від різких рухів, лементу й стогонів.
3. у разі погрози щодо застосування терористами зброї лягайте на живіт, захищаючи голову руками, подалі від вікон, зашкленених дверей, проходів, сходів;
4. Використайте будь-яку можливість для порятунку.
5. Якщо відбувся вибух – вживайте заходів щодо недопущення пожежі та паніки, надайте домедичну допомогу постраждалим.
6. Намагайтеся запам'ятати прикмети підозрілих людей і повідомте їх прибулим співробітникам спецслужб.

Додаток 5.2

Алгоритм дій під час перестрілки:

якщо стрілянина застала вас на вулиці, відразу ж ляжте й озирніться, виберіть найближче укриття й проберіться до нього, не піднімаючись у повний зріст. Укриттям можуть служити виступи будинків, пам'ятники, бетонні стовпи або бордюри, канави. Пам'ятайте, що автомобіль – не найкращий захист, тому що його метал тонкий, а пальне – вибухонебезпечне. За першої нагоди сховайтеся у під'їзді будинку, підземному переході, дочекайтеся закінчення перестрілки;

проводьте заходи для порятунку дітей, за необхідності прикрийте їх своїм тілом.

За можливості повідомте про інцидент поліцію - **102**;

якщо в ході перестрілки ви перебуваєте у будинку, – укрийтеся у ванній кімнаті й ляжте на підлогу, тому що перебувати у кімнаті небезпечно через

можливість рикошету. Перебуваючи в укритті, стежте за можливим початком пожежі. Якщо пожежа почалася, а стрілянина не припинилася, залиште квартиру й сховайтеся в під'їзді, далі від вікон.

Додаток 5.3

Алгоритм дій у випадку захоплення літака (автобуса):

якщо ви виявилися в захопленому літаку (автобусі), не привертайте до себе уваги терористів. Огляньте салон, визначте місця можливого укриття на випадок стрілянини;
заспокойтеся, спробуйте відволіктися від того, що відбувається, читайте, розгадуйте кросворди;
зніміть ювелірні прикраси;
не дивіться в очі терористам, не пересувайтеся по салону та не відкривайте сумки без їхнього дозволу;
не реагуйте на провокаційну або зухвалу поведінку;
жінкам у міні-спідницях бажано прикрити ноги;
якщо представники влади почнуть спробу штурму, – лягайте на підлогу між кріслами й залишайтеся там до закінчення штурму;
після звільнення – негайно залиште літак (автобус), тому що не виключена можливість його замінування терористами й вибуху парів бензину.

Додаток 5.4

Алгоритм дій якщо ви стали жертвою телефонного терориста:

подзвоніть з іншого телефону (мобільного, від сусідів) на вузол зв'язку і скажіть причину дзвінка, своє прізвище, адресу та номер свого телефону;
намагайтесь затягнути розмову та записати її на диктофон чи дайте послухати свідкам (сусідам);
одночасно, з розмовою і записом на диктофон, друга людина дзвонить з іншого телефону на вузол зв'язку, а потім в поліцію за телефоном 102 для термінового затримання того, хто телефонував;
напишіть заяву начальнику відділення поліції, на території якого ви проживаєте, для прийняття необхідних заходів; поліція, за запитом на вузол зв'язку, отримає номер телефону, адресу, прізвище того, хто дзвонив і прийме необхідні міри.

VI. Алгоритм дій при надзвичайних ситуаціях техногенного характеру

Додаток 6.1

Дії у випадку загрози виникнення хімічної небезпеки:

1. Сирени і переривчасті гудки підприємств – це попереджувальний сигнал цивільного захисту «Увага всім».
2. Негайно ввімкніть приймач радіотрансляційної мережі або телевізор.
3. Уважно слухайте інформацію про надзвичайну ситуацію та порядок дій.
- 4 При оголошенні надзвичайної ситуації - уникайте паніки.**
5. Попередьте сусідів, надайте допомогу інвалідам, дітям та літнім людям.
6. Виконайте заходи щодо зменшення проникнення отруйних речовин у квартиру (будинок): щільно зачиніть вікна та двері, щілини заклейте.
7. Підготуйте запас питної води: наберіть воду у герметичні ємності, підготуйте найпростіші засоби санітарної обробки (мильний розчин для обробки рук).
8. Дізнайтеся у місцевих органів влади про місце збору мешканців для евакуації та уточніть час її початку.
9. Підготуйтеся: упакуйте у герметичні пакети та складіть у валізу документи, цінності та гроші, предмети першої необхідності, ліки, мінімум білизни та одягу, запас води та консервованих продуктів на 2-3 доби.
10. Перед виходом з будинку вимкніть джерела електро-, водо- і газопостачання, візьміть підготовлені речі, одягніть засоби захисту.

Додаток 6.2

Пам'ятка

Надання першої допомоги при ураженні небезпечно хімічною речовиною (НХР)

1. Негайно захистити органи дихання від подальшої дії НХР.
2. Надягнути на потерпілого протигаз (при наявності) або ватно-марлеву пов'язку, попередньо змочивши її водою або 2% розчином питної соди у

випадку отруєння хлором, а у разі отруєння аміаком – водою або 5%-м розчином лимонної кислоти.

3. Винести потерпілого із зони зараження та забезпечити йому спокій і тепло.

4. Запам'ятайте!

Перша домедична допомога ураженим НХР в полягає у захисті органів дихання, видаленні та знезараженні стійких НХР на шкірі, слизових оболонках очей, на одязі та негайній евакуації за межі зараженої зони.

Додаток 6.3

Пам'ятка «Обережно – ртуть»

Ртуть – метал сріблясто-білого кольору, у звичайних умовах легко рухома рідина, що при ударі поділяється на дрібні кульки, у 13,5 разів важча за воду. Температура плавлення – 38,87°C.

З підвищенням температури випаровування ртуті збільшується. Пари ртуті та її сполуки дуже отруйні. З потраплянням до організму людини через органи дихання, ртуть акумулюється та залишається там на все життя. Встановлено максимально припустиму концентрацію парів ртуті: для житлових, дошкільних, учбових і робочих приміщень – 0,0003 мг/м³; для виробничих приміщень – 0,0017 мг/м³. Концентрація парів ртуті в повітрі понад 0,2 мг/м³ викликає гостре отруєння організму людини. Симптоми гострого отруєння проявляються через 8-24 години: починається загальна слабкість, головний біль та підвищується температура; згодом – болі в животі, розлад шлунку, біль у яснах.

Хронічне отруєння є наслідком вдихання малих концентрацій парів ртуті протягом тривалого часу. Ознаками такого отруєння є: зниження працездатності, швидка стомлюваність, послаблення пам'яті і головний біль; в окремих випадках можливі катаральні прояви з боку верхніх дихальних шляхів, кровотечі ясен, легке тремтіння рук та розлад шлунку. Тривалий час ніяких ознак може й не бути, але потім поступово підвищується стомлюваність, слабкість, сонливість; з'являються головний біль, апатія й емоційна нестійкість; порушується мовлення, тремтять руки, повіки, а у важких випадках – ноги і все тіло. Ртуть уражає нервову систему, а тривалий її вплив викликає навіть божевілля.

Перша допомога при отруєнні парами ртуті:

при важких гострих отруєннях через рот негайно промийте шлунок водою з 20-30 гр. активованого вугілля, або білковою водою (збитий з водою яєчний білок), після чого дайте молоко, а потім проносьте.

при гострих отруєннях вивести постраждалого із зони ураження, забезпечити повний спокій, потім викликати екстрену медичну допомогу – **103**.

- при легкій, початковій формі, не контактувати зі ртуттю 3-4 тижні і забезпечити лікування в стаціонарних умовах.

Для захисту органів дихання і обличчя людини від небезпечних хімічних та шкідливих речовин, що є у повітрі (пари ртуті, ртутьорганічні отрутохімікати, на основі етилмеркурхлориду, а також пил, дим і туман, суміш парів ртуті і хлору) можуть застосовуватись: респіратор протигазовий РПГ-67 з фільтром-патроном марки «Г» або промислові фільтруючі протигази у комплекті з фільтруючими коробками марки «Г».

Якщо в приміщенні розбито ртутний градусник?

виведіть з приміщення всіх людей, у першу чергу, дітей, інвалідів, літніх людей;

відчиніть настіж усі вікна у приміщенні;

максимально ізолюйте від людей забруднене приміщення, щільно зачиніть усі двері;

захистіть органи дихання або вологою марлевою пов'язкою;

негайно починайте збирати ртуть: збирайте спринцівкою великі кульки і відразу скидайте їх у скляну банку з розчином (2 г перманганату калію на 1 літр води), більш дрібні кульки збирайте щіточкою на папір і теж скидайте в банку. Банку щільно закрийте кришкою.

Використання порохотягу для збирання ртуті забороняється.

Потім вимийте забруднені місця мильно-содовим розчином (400 грамів мила і 500 грамів кальцинованої соди на 10 літрів води) або розчином перманганату калію (20 грамів на 10 літрів води);

зачиніть приміщення після обробки так, щоб не було сполучення з іншими приміщеннями і провітрюйте протягом трьох діб;

утримуйте в приміщенні, по можливості, температуру не вище 18-20°C для скорочення термінів обробки протягом проведення всіх робіт;

вичистіть та промийте міцним, майже чорним, розчином марганцівки підшви взуття, якщо ви наступили на ртуть.

Якщо ртуті розлито більше, ніж у градуснику?

зберігайте спокій, уникайте паніки;

виведіть із приміщення всіх людей, надайте допомогу дітям, інвалідам та літнім людям - вони підлягають евакуації в першу чергу;

захистіть органи дихання хоча б вологою марлевою пов'язкою;

відчиніть настіж усі вікна;

ізолюйте максимально забруднене приміщення, щільно зачиніть усі двері;

швидко зберіть документи, цінності, ліки, продукти та інші необхідні речі;

вимкніть електрику та газ, загасіть вогонь у грубах перед виходом із будинку;

негайно викликайте фахівців за телефоном **101** або інформуйте місцевий державний орган з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення. У крайньому випадку зателефонуйте в поліцію - **102**.

Утилізація великої кількості ртуті та її парів дуже складна. Хіміки називають цей процес демеркуризацією.

Демеркуризація може проводитись двома способами:

хіміко-механічним – механічний збір кульок ртуті з подальшою обробкою забрудненої поверхні хімічними реагентами (після такого способу обробки приміщення потребує посиленого провітрювання);

механічним – механічний збір кульок ртуті з поверхні з наступною заміною підлоги, штукатурки або капітальним ремонтом будівлі (цей спосіб може застосовуватися разом з хіміко-механічним).

Якщо ви виявили або побачили кульки ртуті в будь-якому іншому місці, будь ласка, негайно сповістити про це пожежно-рятувальну службу 101 (112) та місцеві органи з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення.

Додаток 6.4.

Пам'ятка

Алгоритм дій під час грози!

Якщо ви перебуваєте у приміщенні?

негайно зачиніть всі квартирки, вікна, двері, бо протяги можуть «затягти» у приміщення блискавку;

вимкніть електроприлади з розетки;

у квартирах не користуйтеся водогоном;

не слід умиватися над раковинами або ваннами, в жодному разі не митися у ваннах, необхідно негайно припините це, при перших спалахах блискавиць чи ударах грому;

перебувайте подалі від вікон, де можливі протяги, електроприладів, труб, загалом будь-якого металевого начиння;

утримуйтеся від дзвінка по телефону, але якщо це необхідно – зробіть це одразу ж після чергового грозового розряду, швидко використавши невеличку паузу до наступного розряду.

Якщо гроза застала вас на вулиці, у полі, в лісі, на річці?

не ховайтеся в невеликих спорудах, будинках, наметах і, особливо, серед дерев;

краще сховатись у якомусь заглибленні;

якщо вас двоє чи більше – не скупчуйтеся в укритті разом, а ховайтеся поодиночці можливе ураження блискавкою спричинить трагедію одному, а не всім, бо розряд перебігає через контакт людських тіл;

бігти до сховища слід повільно і злегка схилившись, а не у весь зріст – розряди контактують із вищими точками, якою і може бути голова людини;

перебуваючи у сховищі, ноги тримайте вкупі, а не розкидано, тим самим звузивши площу можливого ураження розрядом;

негайно треба позбутись речей, які є при вас: лопати, сокири, ножів, браслетів, навіть годинників – покладіть все у захищене місце подалі від себе;

не лягайте на землю, бо тим самим збільшуєте площу ураження розрядом, сядьте, злегка нахиливши голову, аби вона не була вище предметів довкола вас;

якщо відчули у схованці, що оточуючі вас предмети або частина споруд, скажімо, паркан, наче дзинчить чи якимось відлунює, негайно змініть схованку, що стала небезпечною;

якщо волосся на голові немов ворухиться чи здіблюється, (принаймні, так вам здається), теж перейдіть в інше місце, бо тут накопичується електрична енергія, що може «притягти» блискавку;

якщо гроза застала вас з довгими, особливо, металевими предметами в руках (вудочками, граблями, вилами), не йдіть із ними, а відкладіть подалі від себе та перечекайте негоду;

під час грози ніколи не торкайтеся металевих споруд і залізних електроопор, опор мостів, дротяних огорож і подібних об'єктів з металу;

негайно припиніть прогулянку на велосипеді– велосипед припаркуйте подалі від себе.

не рекомендується ховатися під високими деревами і не торкатися металевого стовпа чи паркану;

якщо гроза застала вас у човні на водоймі або ви плавали у цей час, то найбезпечніше вибратися з води на берег, а якщо це неможливо, намагайтеся сидіти у човні нерухомо, витягнувши весла.

Вплавав слід добиратися повільно, спокійно, не розмахуючи руками.

Додаток 6.5.

Алгоритм дій при кульовій блискавці під час грози

при перших ознаках грози зачиніть кватирки, вікна, двері;

якщо до вас наближається кульова блискавка, стійте спокійно, затамувавши подих, не робіть жодних різких рухів та не намагайтеся одразу ж утікати.

Якщо кульова блискавка потрапила до вашого помешкання?

тримайтеся подалі від електроприладів та електропроводки;

якщо ви маєте в руках якийсь предмет з ізолюючими властивостями, виставіть його перед собою і в такий спосіб спробуйте зупинити наближення кульової блискавки;

якщо блискавка «прилипне» до нього, обережно покладіть його на землю, опісля цього спробуйте повільно вийти з приміщення, не викликаючи різких коливань потоків повітря;

після зникнення блискавки в приміщенні, як правило, виникає пожежа, тому ретельно перевірте, чи немає осередку загоряння.

Додаток 6.6.**Пам'ятка****Як не отруїтись чадним газом***Симптоми отруєння:*

головним симптомом при отруєнні чадним газом є втрата свідомості;
 при легкому ступеню отруєння відчувається шум у вухах, пульсація великих артерій, головний біль, спрага, загальна тривога, почуття страху;
 при середньому ступеню отруєння людина спочатку втрачає свідомість, що повертається відразу, якщо постраждалого винести на свіже повітря. Характерними ознаками середнього ступеня отруєння є почервоніння обличчя, неадекватність поведінки, підвищення температури тіла до 38-40С;
 при тяжкому отруєнні людина втрачає свідомість на тривалий час, виникає розлад дихання. Характерними ознаками тяжкого отруєння є поверхневе дихання, іноді його повна зупинка. Мимовільне випорожнення кишечника та сечового міхура. Шкіра стає синюшною.

Перша допомога:

у разі отруєння чадним газом, постраждалого слід негайно винести на свіже повітря;

здійснити виклик екстреної медичної допомоги та дотримуватись вказівок диспетчера прийому виклику;

очікуючи прибуття медичних працівників можна піднести до носа ватний тампон змочений нашатирним спиртом;

розстебнути одяг, який ускладнює дихання;

забезпечити вільний допуск повітря до легень;

в разі необхідності, здійснити серцево-легеневу реанімацію.

Додаток 6.7**Пам'ятка****Ураження електричним струмом. Як уникнути небезпеки?**

Щоб уникнути нещасних випадків від ураження електричним струмом, необхідно усвідомлювати серйозність загрози електричного струму і не ставитись до нього легковажно, нехтуючи елементарними правилами безпечної поведінки поблизу енергооб'єктів.

Попередження дітей про небезпеку електроструму – один із способів запобігти трагедії.

Треба пам'ятати, що смертельно небезпечним є не тільки торкання, але й наближення до обірваних дротів та струмопровідних частин ближче ніж на 8 метрів.

Правила безпечної поведінки з електроприладами:

не залишати без нагляду увімкнені в мережу електричні прилади (особливо, електропраску, електроплитку і обігрівач);

оберігати електричні прилади від потрапляння в них вологи;

забороняється торкатися руками оголених кінців проводки, ремонтувати вимикачі, що знаходяться під напругою, розетки і патрони, електроприлади. перед початком ремонтних робіт мережу необхідно знеструмити;

перебуваючи у воді або стоячи босоніж на мокрій підлозі, не можна торкатися ламп, вимикачів, елементів проводки голіруч;

не торкатися водопровідних кранів або каналізаційних пристроїв, а також металевих предметів, якщо у вас в руках електроприлад, увімкнений у мережу;

не торкатися вологими руками включених в електричну мережу приладів, вимикачів, розеток, цоколів електролампочок;

небезпека ураження електрострумом може виникнути при користуванні електроприладами з порушеною ізоляцією, електроплитками з відкритою спіраллю, саморобними печами; електронагрівачами.

Один з небезпечних проявів електрики – крокова напруга (електрична напруга), що виникає між двома точками поблизу струмопровідної лінії, яка торкається землі, на відстані одного кроку.

Наближатися до обірваного дроту заборонено!

При потраплянні під крокову напругу виникають мимовільні судорожні скорочення м'язів ніг і, як наслідок, падіння людини на землю. Струм починає проходити між новими точками опори - наприклад, від рук до ніг, що може призвести до смертельних уражень.

Якщо так сталося, що ви опинилися поруч з обірваним дротом, пам'ятайте про те, що треба покинути небезпечну зону мінімальними кроками («гусячим кроком») або стрибками. У загрозовій ситуації при виході з небезпечної зони необхідно застосувати ходу «п'ята - носок» в бік від місця падіння струмопровідної частини.

Насамперед, слід дотримуватись правил безпеки, припинити дію електричного струму на постраждалого (вимкнути струм, перервати або відвести дріт). Усе це треба зробити дуже швидко, але й обережно, користуючись предметами, що не проводять струм (палиця, суха мотузка). Перед тим слід одягнути гумові рукавиці, взути гумові чоботи.

Послідовність дій при наданні домедичної допомоги постраждалим при ураженні електричним струмом або блискавкою:

1) перед наданням допомоги переконатися у відсутності небезпеки для себе, оточуючих, постраждалого та тільки за її відсутності перейти до наступного кроку;

2) якщо постраждалий у свідомості, заспокоїти та пояснити свої наступні дії;

3) здійснити виклик екстреної медичної допомоги та дотримуватись вказівок диспетчера прийому виклику;

4) при ураженні постраждалого блискавкою:

а) торкатися постраждалого та надавати йому необхідну допомогу безпечно;

б) якщо постраждалий у свідомості надати йому домедичну допомогу, відповідно до наявних пошкоджень;

5) при ураженні постраждалого електричним струмом:

якщо постраждалий без свідомості, впевнитись, що дія електричного струму на постраждалого припинена;

всі дії по припиненню дії електричного струму слід здійснювати за умови проходження відповідного навчання або здійснити виклик за єдиним телефонним номером системи екстреної допомоги населенню 112;

якщо дія електричного струму на постраждалого припинена, слід надати йому домедичну допомогу, відповідно до наявних пошкоджень;

6) забезпечити постійний нагляд за постраждалим до приїзду бригади екстреної медичної допомоги;

7) при погіршенні стану постраждалого до приїзду бригади екстреної медичної допомоги повторно здійснити виклик екстреної медичної допомоги;

8) за можливості зібрати у постраждалого чи оточуючих максимально можливу інформацію стосовно обставин отримання травми. Всю отриману інформацію передати працівникам бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги або диспетчеру служби екстреної медичної допомоги.

4. Якщо до приїзду бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги постраждалий втратив свідомість, слід перейти до Порядку надання домедичної допомоги дорослим при раптовій зупинці кровообігу або Порядку надання домедичної допомоги дітям при раптовій зупинці кровообігу, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 09 березня 2022 року № 441.

Симптоми гострого отруєння невідомою речовиною:

постійний кашель, галюцинації;

головний біль, втомленість;

подразнення кон'юнктиви, алергічні реакції шкіри;

запаморочення, слабкість, блідість шкіри;

носова кровотеча, нудота, блювання;

порушення координації рухів;

у тяжких випадках – втрата свідомості.

Надання домедичної допомоги при отруєнні невідомою речовиною

Послідовність дій при наданні домедичної допомоги постраждалим при підозрі на гостре отруєння невідомою речовиною:

1) перед наданням допомоги переконатися у відсутності небезпеки для себе, оточуючих, постраждалого та тільки за її відсутності перейти до наступного кроку;

2) заспокоїти постраждалого та пояснити свої подальші дії;

3) при огляді місця події звернути увагу на ознаки, які можуть свідчити про гостре отруєння:

неприємний різкий запах;

відкриті чи перекинуті ємності, ємності з-під ліків та алкогольних напоїв;

відкрита аптечка, використані шприци тощо;

4) уточнити, що саме та в якій кількості приймав постраждалий;

5) здійснити виклик екстреної медичної допомоги та дотримуватись вказівок диспетчера прийому виклику;

6) якщо постраждалий без свідомості, але у нього збережене нормальне дихання, перевести постраждалого в стабільне положення;

7) при потраплянні отруйної речовини в очі та/або на шкіру промити уражену ділянку великою кількістю чистої води кімнатної температури, протягом щонайменше 15-20 хвилин. За наявності хімічних опіків (після промивання водою) накласти стерильну пов'язку на місце опіку;

8) знайдені ємності, шприци, упаковки тощо, слід зберегти та передати працівникам бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги;

9) забезпечити постійний нагляд за постраждалим до приїзду бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги;

10) при погіршенні стану постраждалого до приїзду бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги повторно здійснити виклик екстреної медичної допомоги;

11) за можливості зібрати у постраждалого чи оточуючих максимально можливу інформацію стосовно обставин отруєння. Всю отриману інформацію передати працівникам бригади екстреної медичної допомоги або диспетчеру прийому виклику.

12) якщо до приїзду бригади екстреної (медичної допомоги постраждалий втратив свідомість, слід перейти до Порядку надання домедичної допомоги дорослим при раптовій зупинці кровообігу або Порядку надання домедичної допомоги дітям при раптовій зупинці кровообігу

при потраплянні хімічних речовин в око:

- а) промити уражене око великою кількістю проточною чистою водою протягом 10-20 хвилин;
- б) слідкувати, щоб під час промивання не забруднити неуражене око;
- в) під час промивання, за можливості використовувати рукавички, та після закінчення промивання обережно їх зняти;
- г) забезпечити постійний нагляд за постраждалим до приїзду бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги;
- д) при погіршенні стану постраждалого до приїзду бригади екстреної медичної допомоги повторно здійснити виклик екстреної медичної допомоги;
- е) за можливості зібрати у постраждалого чи оточуючих максимально можливу інформацію стосовно обставин пошкодження очей. Всю отриману інформацію передати працівникам бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги.

Додаток 6.8

Пам'ятка

Як заздалегідь підготуватися до можливого відключення електропостачання

Зробити мінімальні запаси на випадок відсутності газу, електроенергії та централізованого опалення, а саме необхідно придбати:

- декілька упаковок сухого спирту, свічок та сірників;
- ліхтар з потужним акумулятором;
- сертифіковані оригінальні портативні газові плити та балони, для мешканців багатоквартирних будинків: зарядну станцію, повербанк тощо, а для мешканців приватного житлового сектору дозволяється бензо-газо та дизельні генератори;
- наповнені резервуари з водою, термоси з окропом;
- продуктові набори тривалого зберігання;
- теплі речі (ковдри, пледи, спальні мішки тощо) та одяг.

Зменшити втрати тепла та електроенергії вдома:

утеплити під'їзд, тамбур та входні двері до помешкань;
 обрати найтеплішу кімнату помешкання, герметизуйте щілини у дверних та віконних рамах житла;
 наклеїти на скло вікон плівку, що зберігає тепло;
 встановити тепловідбивний екран на стіни за батареями;
 застелити підлогу основної кімнати килимовим покриттям.

Не рекомендується використання у квартирах багатоповерхових будинків використання буржуйок, бензо-газо та дизельних генераторів.

Знайти інформацію про розташування найближчих «Пунктів незламності», підрозділів ДСНС та Національної поліції.

Коли вимкнули електропостачання:

першочергово відключайте електроприлади від мережі або вимикайте запобіжники.

у нестерпних або скрутних ситуаціях звертайтеся за допомогою до «Пунктів незламності».

готуйте їжу безпечно на газових плитах чи туристичних пальниках, свічках тільки в нежитлових та добре провітрюваних приміщеннях легковажність може призвести до отруєння або вибуху.

ПАМ'ЯТАЙТЕ!!!

Не рекомендується зберігати ємності з газом у житлових приміщеннях будинків та квартир, на території сходових кліток та у підвалах, на балконах та горищах.

Також розміщення газобалонного обладнання не допускається:

у цокольних та підвальних поверхах;

у приміщеннях, під якими є підвали та погребі, і вхід до них здійснюється з цих приміщень;

на балконах та лоджіях;

у середині приміщень гуртожитків.

Правила безпечного користування приладами для обігріву та приготування їжі:

купуйте тільки сертифіковану продукцію та дотримуйтеся інструкції виробника;

перевіряйте цілісність газових балонів та зберігайте їх у добре провітрюваному технічному приміщенні або ззовні будівель, не тримайте їх поруч із джерелами високих температур або на сонці;

перевіряйте тягу в димоході, вентиляції приміщень, своєчасно очищайте їх;

обладнайте приміщення газовими аналізаторами або сповіщувачами;

не використовуйте припливно-витяжні повітроводи й канали для відведення газів від приладів опалення, газових колонок, кип'ятильників та інших нагрівальних приладів;

не вмикайте газові прилади при несправних запобіжниках;

не прикріплюйте до газових приладів сторонні предмети та не вішайте на них одяг;

не пересувайте увімкнуті газові прилади;

не лагодьте газові та електричні прилади самотійно, у разі поломки обов'язково викликайте спеціаліста.

не дозволяйте користуватися дітям електро- та газовими приладами.

Якщо відчули запах газу?

негайно вимкніть газові прилади та закрийте кран перед ними;

відкрийте двері й вікна, зробіть протяг;

не паліть, не вмикайте й не вимикайте електричні прилади й освітлення;
залиште приміщення та повідомляйте про евакуацію оточуючих, сусідів;
зателефонуйте в аварійну газову службу за номером **104** або
пожежно-рятувальну службу **101 (112)**.

Додаток 6.9

Памятка

Заходи безпеки під час користування резервними джерелами електропостачання (зарядні станції, повербанки тощо)

Не купуйте та не використовуйте дешеві резервні джерела електропостачання невідомих виробників.

Не зберігайте пристрій на сонці або відкритим на вулиці взимку.

Не використовуйте пошкоджені резервні джерела електропостачання.

Не кидайте, не бийте та не сідайте на акумулятори, також слід уникати контакту з водою чи надмірною вологістю.

Не заряджайте акумулятори, станції неоригінальними зарядками.

Не закривайте резервні джерела електропостачання та інші гаджети предметами під час їх використання або зарядки.

Не користуйтеся резервним джерелом електропостачання або іншим гаджетом при підвищенні його звичної температури.

Не використовуйте пошкоджені зарядні електрошнури.

Додаток 6.10

Пам'ятка

Заходи безпеки під час використання бензинових та дизельних генераторів

Державна служба України з надзвичайних ситуацій закликає дотримуватися правил безпеки при використанні електрогенераторів, оскільки пересувні електростанції є джерелом підвищеної небезпеки.

Тому ДСНС рекомендує купувати лише сертифіковану продукцію тільки в ліцензованих точках продажу та уважно дотримуватись інструкцій виробника.

Розміщення генераторів.

Генератор необхідно розміщувати ззовні будівлі (бажано під навісом) або в окремому технічному просторі приміщенні з працюючою вентиляцією і можливістю провітрювання.

Відстань від генератора до суміжних об'єктів (будівель, стін з вікнами, автомобілів тощо) не менше 6 метрів. Допускається встановлювати електрогенератор біля суцільних негорючих стін (без вікон) на відстані не менше 1 м. Генератор необхідно встановлювати на рівному надійному майданчику.

Будь-яке пошкодження електричних провідників або обладнання повинно бути усунуто негайно.

Підключення генераторів.

Під час підключення генератора до споживачів необхідно дотримуватися інструкції з підключення та експлуатації генератора. Підключення повинен здійснювати кваліфікований електрик.

Необхідно перевірити технічні характеристики, специфікацію та потужність даної моделі генератора та перед підключенням одягнути сухий захисний одяг (гумові рукавички, взуття на гумовій підошві, бажано засоби захисту органів зору та слуху).

При підключенні електричних приладів необхідно використовувати подовжувачі й кабелі високої якості, без пошкоджень і порізів. На вилках електроприладів повинен бути заземлюючий контакт.

Експлуатація генераторів.

Експлуатацію генератора необхідно здійснювати відповідно до технічної документації та рекомендацій виробника.

Перед пуском генератора необхідно перевірити стан електропроводки та споживачів, усунути їх пошкодження. Також необхідно усунути перекручування дротів, контакту з гарячими поверхнями, наявність корозії на контактах. Електричні елементи генератора повинні бути заземлені, також необхідно уникати контакту силових контурів генератора з водою та іншими предметами.

Генератор не бажано вмикати в умовах підвищеної вологості, під час дощу або снігу. Також слід уникати контакту з елементами генератора, які обертаються.

Під час роботи електрогенератору контролюйте його технічний стан. У разі виявлення підтікань палива, мастила або сторонніх звуків, що свідчать про його несправність негайно вимкніть електрогенератор та знеструмте його.

Зберігання пально-мастильних матеріалів (ПММ)

Пальне та мастило для генератора необхідно зберігати окремо, на відстані не менше 10 м до суміжних об'єктів (будівель, автомобілів) у спеціальних каністрах, які призначені для зберігання палива поза межами жилої зони. Найбезпечніше зберігати у провітрюваній окремо розташованій зоні з навісом з обмеженим доступом для сторонніх осіб та дітей. Не допускайте проливу палива та щільно закривайте каністри. У випадку проливу палива посипати місце проливу піском, який потім зібрати у металевий ящик чи відро.

Дії під час загорання генератора.

У разі загорання генератора кожний громадянин зобов'язаний:

негайно повідомити про це пожежно-рятувальну службу за телефоном **101 (112)**. При цьому необхідно назвати місцезнаходження об'єкта, вказати місце виникнення пожежі, обстановку на пожежі, наявність людей, а також повідомити своє прізвище;

знеструмити електрогенератор;

вжити (за можливості) заходів щодо гасіння (локалізації) пожежі первинними засобами пожежогасіння. В таких випадках краще використовувати вогнегасники для гасіння пожежі класу В (горіння рідких речовин або твердих

речовин, які розтоплюються). Зазначену інформацію можна знайти на етикетці вогнегасника. Також у інших ситуаціях можливе використання кошими або щільної ковдри, якими необхідно накрити генератор);

у разі необхідності викликати інші аварійно-рятувальні служби;

організувати зустріч підрозділів ДСНС, надати їм допомогу у виборі найкоротшого шляху для під'їзду до осередку пожежі.

Забороняється під час використання генераторів:

вносити зміни в конструкцію генератора;

розміщувати генератор у замкнутому приміщенні без вентиляції, а також у вибухонебезпечному середовищі, в підвалах та в приміщеннях з можливим перебуванням людей;

палити та користуватися джерелами відкритого вогню під час заправки та експлуатації генератора;

відкривати кришку баку при працюючому генераторі;

заправку генератора при працюючому або не охолоджену двигуні;

об'єднувати генератори у ланцюг;

перебування поруч з генератором стороннім особам або тваринам;

змішувати різні види мастила та палива;

перевищувати максимально допустимий струм вихідного роз'єму генератора.

Додаток 7.1

Алгоритм протидії негативних безпекових явищ в освітньому середовищі закладу освіти

Алгоритми дій під час виявлення випадків БУЛІНГУ (цькування) у закладі освіти

Керівник закладу освіти:

1. Забезпечує створення в закладі освіти безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу (цькування), у тому числі: приймає та розглядає заяви про такі випадки від здобувачів освіти, їхніх батьків, законних представників, інших осіб та видає рішення про проведення розслідування.

1.1. Дії керівника закладу після отримання заяви-звернення щодо вчинення булінгу :

1. Розглядає таке звернення та реєструє у журналі обліку звернень та повідомлень про жорстоке поводження з дітьми або загрозу його вчинення;

з'ясовує усі обставини булінгу відповідно до Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення, затвердженого спільним наказом Міністерства соціальної політики України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства охорони здоров'я України № 564/836/945/577;

скликає засідання комісії з розгляду випадків булінгу та окреслює подальші дії (не пізніше ніж упродовж трьох робочих днів з дня отримання заяви). До

складу такої Комісії можуть входити педагогічні працівники, (у тому числі психолог, соціальний педагог) батьки постраждалого та булера, керівник закладу та інші зацікавлені особи;

2. Повідомляє уповноважені підрозділи органів Національної поліції України та Службу у справах дітей;

3. Забезпечує психологічну підтримку усім учасникам випадку.

Рішення Комісії реєструється в окремому журналі, зберігається в паперовому вигляді з оригіналами підписів всіх членів Комісії.

У разі, якщо Комісія не кваліфікує випадок як булінг (цькування), а постраждалий не згодний з цим, то він може одразу звернутися до органів Національної поліції України із заявою, про що керівник закладу освіти має повідомити постраждалого.

4. Скликає засідання комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) для прийняття рішення за результатами проведеного розслідування та вживає відповідних заходів реагування.

5. Повідомляє уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України та службу у справах дітей про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти за результатами рішення комісії про підтвердження факту булінгу.

6. Забезпечує виконання заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг, стали його свідками або постраждали від булінгу (цькування).

7. Затверджує та оприлюднює план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти з урахуванням пропозицій територіальних органів (підрозділів) Національної поліції України, Міністерства охорони здоров'я, Міністерства юстиції України, служб у справах дітей та центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді розробляє.

8. Забезпечує оприлюднення на веб-сайтах, на дошках оголошень та при проведенні інструктажів для всіх працівників закладу освіти: правил поведінки здобувача освіти в закладі освіти; плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти; порядку подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти; порядку реагування на доведені випадки булінгу (цькування) в закладі освіти та відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькування).

Уповноважена особа відповідає за реалізацію норм законодавства у сфері запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти):

1. Повідомляє керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого вона була особисто або інформацію про які отримала від інших осіб.

2. Вживає невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування).

3. Бере участь у проведенні розслідування випадків булінгу (цькування), засіданні комісії з розгляду випадків булінгу (цькування).

4. Повідомляє батькам здобувачів освіти за їх запитом інформацію про діяльність закладу освіти, у тому числі щодо надання соціальних та

психолого-педагогічних послуг особам, які постраждали від булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили булінг (цькування).

Практичний психолог/ соціальний педагог:

1. Повідомляє керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого він був особисто або інформацію про які він отримав від інших осіб.
2. Вживає невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування).
3. Спілкується з учасниками ситуації: жертвою, кривдником чи (кривдниками), свідками.
4. Забезпечує профілактику та запобігання булінгу (цькуванню).
5. Забезпечує надання консультативної допомоги батькам з питань булінгу.
6. Здійснює психологічний супровід здобувачів освіти, які постраждали від булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили булінг (цькування).

Класний керівник, учитель-предметник:

1. Повідомляє керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого він був особисто або інформацію про яку він отримав від інших осіб.
2. Вживає невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування).
3. Бере участь у проведенні розслідування випадків булінгу, засіданні комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) - за рішенням керівника закладу.
4. Може поспілкуватись з учасниками ситуації: жертвою, кривдником чи (кривдниками), свідками.
5. Проводить системну роботу з інформування, роз'яснення з метою формування навичок толерантної та ненасильницької поведінки, спілкування та взаємодії всіх учасників освітнього процесу; організації тематичних заходів, зустрічей, бесід, консультацій.

Медичний персонал закладу освіти:

1. Повідомляє керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого він був особисто або інформацію, про яку він отримав від інших осіб.
2. Вживає невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування)
3. Може поспілкуватись з учасниками ситуації: жертвою, кривдником чи (кривдниками), свідками.
4. Надає (у разі необхідності) невідкладну медичну допомогу.

Обслуговуючий персонал:

1. Повідомляє керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових

працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого він був особисто або інформацію, про яку він отримав від інших осіб.

2. Вживає невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування).

Батьки постраждалої дитини:

1. Подають керівництву або засновнику закладу освіти заяву про випадки булінгу (цькування) стосовно дитини або будь-якого іншого учасника освітнього процесу.

2. Можуть вимагати повного та неупередженого розслідування випадків булінгу (цькування) стосовно дитини або будь-якого іншого учасника освітнього процесу.

3. Можуть брати участь у засіданні комісії з розслідування випадку булінгу.

4. Звертаються до уповноважених органів Національної поліції України та служби у справах дітей для повідомлення про випадок булінгу, у тому числі в разі незгоди з рішенням комісії, яка не кваліфікувала випадок як булінг.

5. Сприяють керівництву закладу освіти у проведенні розслідування щодо випадків булінгу (цькування).

6. Виконують рішення та рекомендації комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) в закладі освіти.

7. Можуть запитувати інформацію про діяльність закладу освіти, у тому числі щодо надання соціальних та психолого-педагогічних послуг особам, які постраждали від булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили булінг (цькування).

Здобувачі освіти:

Повідомляють керівництво або працівників закладу освіти про факти булінгу (цькування) свідком яких вони були особисто або про які отримали вірогідну інформацію від інших осіб.

Дитина, яка постраждала від булінгу:

звертається для подальшого реагування до керівника закладу або уповноваженої особи, або працівника закладу освіти, якому довіряє та/або до батьків чи інших законних представників, органів Національної поліції, служби у справах дітей, органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, спеціалізованих установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, регіональних та місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги тощо.

може брати участь у засіданні комісії з розслідування випадку булінгу.

**Перелік
нормативно-правових актів**

Закон «Про повну загальну середню освіту» щодо запровадження заходів безпеки в закладах загальної середньої освіти.

Закон України «Про освіту».

Закон України « Про дошкільну освіту».

Постанова Кабінету Міністрів України від 20 січня 2021 року № 31 "Про затвердження Порядку здійснення медичного обслуговування учнів закладів загальної середньої освіти".

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07 квітня 2023 року № 301-р "Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти"

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 липня 2024 року № 632-р «Про затвердження плану заходів з реалізації Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі на 2024 рік».

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 червня 2024 року № 527-р «Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2024-2026 роки».

Наказ Міністерства освіти і науки України від 13 червня 2024 року № 836 "Про внесення змін у методичні рекомендації щодо окремих питань здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні".

Наказ Міністерства освіти і науки України від 15 травня 2023 року №563 "Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні".

Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25 серпня 2023 року № 1351 "Про організацію медичних оглядів дітей та інших осіб для зарахування їх до закладів освіти, дитячих закладів оздоровлення та відпочинку".

Лист Міністерства освіти і науки України від 15 червня 2022 року № 1/6435-22 "Щодо забезпечення освіти осіб з особливими освітніми потребами".

Лист Міністерства освіти і науки України від 10 червня 2022 року № 1/6267-22 «Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України».

Лист Міністерства освіти і науки України від 4 квітня 2022 року № 1/3872-22 "Про методичні рекомендації "Перша психологічна допомога. Алгоритм дій".

Лист Міністерства освіти і науки України від 29 березня 2022 року № 1/3737-22 "Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні".

Лист Міністерства освіти і науки України від 10 червня 2024 року №1/10245-24 "Про стабілізацію роботи об'єднаної енергетичної системи України".

Лист Міністерства освіти і науки України від 5 червня 2024 року № 1/9979-24 «Про підготовку закладів освіти до нового навчального року та проходження осінньо-зимового періоду 2024/2025 року».

Лист Директорату шкільної освіти Міністерства освіти і науки України від 3 червня 2024 року №1.1/9807-24 "Про особливості розподілу обов'язків між керівником закладу загальної середньої освіти та його заступниками".

Лист Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2024 року № 1/546-24 "Про затвердження Організаційно-методичних вказівок з підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях на 2024-2025 роки".

Лист Міністерства освіти і науки України від 27 жовтня 2023 року № 1/16742-23 "Про застосування державної мови у сфері освіти".

Лист Міністерства освіти і науки України від 3 серпня 2023 року № 1/11479-23 «Про методичні рекомендації» «Безпечне освітнє середовище: Надання індивідуальної підтримки учням з особливими освітніми потребами під час підготовки до реагування на надзвичайні ситуації».

Інструктивно-методичні матеріали щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності (Лист Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2022 року № 1/7707-22).

Рекомендації ДСНС України щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та дітей (учнів, студентів) закладів освіти (лист ДСНС від 14 червня 2022 року № 03-1870/162-2).

Абетка для директора. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти.

Рекомендації Державної служби якості освіти України спільно з експертами ініціативи «Система забезпечення якості освіти» (SURGe) «Безпечне освітнє середовище: Нові виміри безпеки».

Рекомендації Уповноваженого із захисту державної мови щодо норм Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та Кодексу України про адміністративні правопорушення, які стосуються обов'язкового застосування державної мови у діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій державної і комунальної форм власності.

Пам'ятка засновника (керівника) закладу освіти щодо організації створення фонду захисних споруд цивільного захисту та організації укриття у ньому здобувачів освіти та персоналу.

Абетка безпеки ДСНС України (<https://dsns.gov.ua/abetka-bezpeki>).

Алгоритм дій місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, органів управління освітою, керівників закладів освіти щодо забезпечення укриття учасників освітнього процесу у фонді захисних споруд цивільного захисту